

Zalai nyár, színházi élményekkel

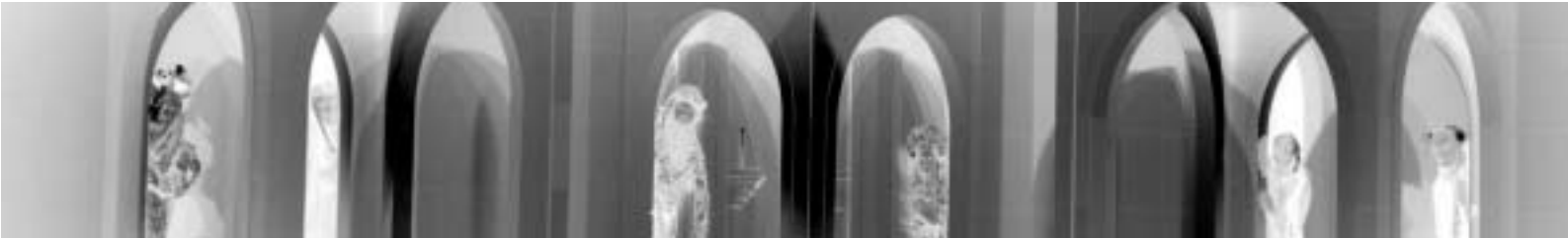
Nesze nekünk, Mandragóra...

Meglehetősen gyenge előadás született az Erdei Színház idei évadnyitásán. Niccolò Machiavelli *Mandragóra* című drámáját a Békés Megyei Jókai Színház színészei mutatták be, Konter László rendezésében.

A firenzei író klasszikus vígjátékát Boccaccio-témára ugyan, de az antik komikus kánont követve alkotta meg. Műve ennek megfelelően *commedia erudita*, követte a műfaj összes dramaturgiai előírását (öt felvonásból áll, a dialógusokban egyszerre háromnál több személy nem vesz részt, egy alak ötnél több alkalommal nem jelenik meg, stb.). Konter László a kötött dramaturgiájú, kizárólag tradicionális olvasatot felkínáló drámát *commedia dell' arte*-ként próbálta színre állítani, s alighanem ez a mise en scène deficitjének alapvető oka. A *commedia dell' arte* ugyanis népi eredetű, rögtönzöses színjátékos forma, mely a drámaszöveg helyett ún. lazzo alapján dolgozik, állandó típusokat (tipo fixo) feltételez, szimbólumrendszere (pl. a jelmezeket illetően) meghatározott, stb. A két fenomén tehát alapjaiban különbözik egymástól, közös pont mindössze a komikumhoz kötöttség, valamint az a kétségtelen tény, hogy, ugyan a dráma-, illetve a színháztörténetben, de egy kor-

ban (az olasz reneszánsz idején) is hatottak. Semmi sem indokolja tehát a *Mandragóra* ilyen formában való színpadra állítását, hiszen ily módon Plautus, Shakespeare vagy Molière vígjátékait is lehetne tisztán *commedia dell' arte*-ként megrendezni, a létrejött színjátéknak azonban nem sok köze lenne a dráma által bemutatott voltaképpeni világhoz. A rendező előtt így – amennyiben következetes akar maradni a drámához – két út áll: vagy elfogadja a drámaszöveg által egyedülként felkínált olvasatot és csinál egy hagyományos *Mandragórát* (ez esetben célszerűbb talán Karinthy Ferenc fordításával dolgozni), vagy hagyja Machiavellit és a színészek rögtönzésére bízva, csak lazzo-t adva létrehoz egy *commedia dell' arte* előadást, de legalábbis olyan olasz, esetleg francia drámát választ, melynek szövege, dramaturgiája felkínálja ennek az interpretációnak a lehetőségét.

Ebből a koncepcionális deficitből adódóan válik problematikussá a színjátékszöveg is. Pozsgai Zsolt kitűnő drámaíró ugyan, de átdolgozása ezúttal nem gazdagította a firenzei szerző magyarországi recepcióját. A jelmezek (Papp Janó munkája) szép színesek voltak, az esztétikain kívül nélkülöztek azonban minden más funkciót - nem

játszottak a színjáték során, s az alakoknak még státusát sem tipizálták. Jellegtelen volt a díszlet is (Székely László tervezte), de különösen a zene, melynek az átkötésen kívül semmi szerepe nem volt, s arra sem bizonyult a legjobb választásnak.

A színészi játék szinte csapnivaló volt, de mindenképp tanulsággal szolgált. A reneszánsz vásári színjátékának nézői is nevettek, ha valaki káromkodott, vagy hasra esett a színpadon (hiszen ezek a komikum felkeltésének másodlagos, alacsonyabb rendű módjai), a különbség a maiakhoz képest, hogy a commedia dell' arte színészei (mint erre a terminus etimológiája utal) kiváló aktorok voltak, rendkívül magas szintű mesterségbeli tudással, akik hatásvadász eszközök, erőltetett gegek nélkül, gesztusrendszerükkel, színpadi mozgásukkal (mimikáról esetükben a maszk miatt nem beszélhetünk) magas fokú komikus hatást is el tudtak érni. Mivel az előadás ezt nélkülözte, a színészek közül sem emelhető ki senki. Prestits Tamás erőtlenül jelenítette meg Callimaco-t, a fiatal nemes; Csomós Lajos (Ligurio, fiatal léhűtő) szerepe súlyához képest jelentéktelen volt; Nicia mester (bankár) figuráját Karczag Ferenc nem tudta hitelesen megcsinálni; Komáromi Anettnek (Lucrezia, N. felesége) inkább vonzó nőiessége, mint színészi képességei domináltak; Sostrata szerepében (Lucrezia anyja) Muszte Anna rendkívül közönséges és harsány volt; végül Gerner Csaba Timoteus fráterre erőltetettnek bizonyult.

Összességében tehát a Konter László által rendezett Mandragóra csalódást keltett, a társulat számára a fejlődés, szakmai kiteljesedés szempontjából ez az előadás remélhetőleg olyan kitérőt jelentett, melyen nem tanácsos továbbhaladni.

Szemes Péter

Alsóerdei Amphitryon

Az ókori görög mítoszokból ismert - antropomorf istenekről szóló - történetek az egyetemes irodalmi művek kedvelt forrásai közé tartoznak. A több európai drámaíró által feldolgozott Amphitryon-témát ezúttal a kortárs német szerző, Peter Hacks szövege nyomán ismerhette meg az Erdei Színház közönsége.

Az Amphitryon (1968) cselekménye tehát antik mesére épül: az emberi világ bonyodalmaiba keveredő Olümposz-lakók közül, Jupiter (Zeusz), a főisten erős testi vonzódást érez Amphitryon felesége, Alcmene iránt. Célja, hogy az asszony szerelmét megszerezze, akkor teljessülhet be, amikor a több hónapja háborúban távol lévő férj alakjában megjelenik Alcmene-nél. Terve végrehajtásában az időnként szabadkozó Mercurius (Hermész) segíti, aki Amphitryon filozófusának, Sosiasnak alakját ölti magára. Jupiter, kihasználva isteni hatalmát - az időt is kizökkentve megszokott rendjéből - hosszúra nyújtott boldog éjszakát tölt Alcmene-vel, aki bár meglepődik „hazatért férje” szerelemittas viselkedésén, nem gyanítja, hogy a legfőbb istenséggel hált együtt. Közben megérkezik Amphitryon, aki Sosiasat küldi előre, jelentse győztes háborúból való hazajövetelét, majd ő maga is látni kívánja házát és asszonyát. A szerepek összecerélése komikus és groteszk helyzeteket vált ki, míg végül tisztázódnak a félreértések, és helyreáll a világ rendje.

A német szerző darabja a téma régisége, a szöveg filozofikus tartalmának túlsúlya, nyelvezetének „veretessége” (Tandori Dezső kitűnő fordításában) ellenére is korunk színpadára írott alkotás. Ennek bizonyítéka Hacks parabolisztikus témakezelése, satirikus-ironikus távolságtartása (mely az istenek szerepének dekonstrukciójában is manifesztálódik), a filozófiai eszmék kortalanságának megfogalmazása. Az utóbbi igazolására talán a címszereplő paradox mondatát („Ez a világ már csak olyan világ, hogy/ Isten legyen, aki ember maradhat.”), illetve Jupiternek – az író korunknak szóló üzenetét is magában foglaló – oki-

tó szavait („Ha / Látja, nem ember még: ez teszi az embert csaknem emberré.”) idézhetjük.

Hacks komédiává formált műve dramaturgiailag szabályosan felépített darab, így Bodolay Géza rendezőnek kisebb átigazítások elegendőek voltak színpadi elképzelésének megvalósításához. Legjelentősebb változtatása - amely nem csorbította a téma kompozícióját -, hogy aszimmetrikusan két felvonásra vonta össze a három felvonásnyi írott szöveget. A rendezői koncepció azt mutatta, Bodolay időtlen alkotásként értelmezte Hacks művét, felfogásában Jupiter befejező sorainak tartalmát tartotta irányadónak: „Áldjátok, hogy játszottam veletek./ Megoldás nincs. Az van, ami lehet.” Az isteni és az emberi világ ingataggá válását követően színpadán igazából Sosias elmékedéseinek, önironikus magatartásának van létjogosultsága. Nem véletlen, hogy Jupiter őt változtatja kutyává a darab záró részében.

Bodolay Géza jelenünkre hangszerelt rendezését erősítette a díszlettervezés is. Mira János könnyűzenei koncertre utaló színpadképét a fém

és plexi uralta. Az elidegenítő effektusként is használt rekvizitumok (az istenek dörgedelmét közvetítő bádoglemez, az éjszaka és nappal váltakozását jelző vászon leeresztésére használt csörlő, az emeleten ágyként is funkcionáló fürdőkáád, stb.) jól illeszkedtek az előadáshoz. Ugyancsak ötletes megoldást jelentett az istenek átváltozását jelző maszkok használata. A brechti hatás nyomait viselte magán (Hacks is Brecht követőjének vallotta magát) az Éj megszemélyesítése, a grammatikailag ugyan helytelen, ám a színész nemére utaló „der Nacht” táblát viselő, sötét ruhás alak szerepeltetése.

Az alsóerdei Amphitryont a Kecskeméti Katona József Színház vendégelőadásában láthatuk. A tisztességes rendezői munka mellett elismeréssel szólhatunk a színészi teljesítményekről is. A Jupiter alakját megformáló Kőszegi Ákos játéka egyaránt visszaadta a világ fölött teljhatalommal bíró istenség méltóságát, az emberré változó isten esendőségét és a földi asszony után áhító férfi mámoros vágyakozását. Szokolai Péter Mercurius

Kőszegi Ákos, Epres Attila - Amphitryon, Írta: Peter Hacks, Rendezte: Bodolay Géza

szerepének eljátszásával Kőszegi méltó társának bizonyult. Ígéretes tehetségét főként Sosias alakmásának megjelenítésében érzékeltük. A címszereplőt alakító Hegedűs Zoltán szerepbeli feladata volt a legnehezebb, hiszen Amphitryon figurájának összetettségét kellett életre keltenie. A győztes hadvezér erkölcsi fölényességében tetszelgő férfiú, a szolgájával perlekedő uraság, a komikus helyzetbe keveredő férj és az isteneket tisztelő ember alakját egyaránt jó érzéssel formálta meg. A legjobb teljesítményt a helyzetkomikumokban történő megnyilvánulásaival nyújtotta. Az egyenletes, általában jó színészi alakítások Epres Attila (Sosias) játékaival tetőződtek. Színpadi produkciója a mes-

terségbeli tudás, a szereppel való maximális azonosulás magas fokát bizonyította. A darab egyetlen női szerepét Danyi Judit (Alcmene) alakította, aki nem egészen hibátlannak tűnő beszédtechnikája mellett elsősorban vonzó nőiességével hívta fel magára a figyelmet.

A sikeres darabválasztás, az értő rendezés és a játékra összpontosító színészi teljesítmények együttes hatásaként olyan előadást láthattunk az alsóerdei színpadon, amellyel a „társulatnak” a hazai közönség előtt sem kell szégyenkeznie.

Szemes Béla

Évadzáró komédia az Egervári Várszínházban Caragiale *Farsang* című darabjáról

A drámai műfajok közül talán a komédiák színpadra állítása jelenti a legnehezebb feladatot a társulatok számára. Tapasztalataink szerint a vígjátékok helyzet-és jellemkomikumait önmagukban is a siker garanciájának tekintő koncepciótlan rendezői hozzáállás, a kisszerű gegekkel megelégedő erőtlén színészi teljesítmények gyakorta gyenge előadásokat eredményeznek.

Mindez nem érvényes Ion Luca Caragiale *Farsang* címmel játszott darabjára, amelyet az egervári várkastélyban mutatott be a Zalai Nyári Színházak Kht. alkalmi társulata. A román szerző több művét is rendező Merő Béla (legutóbb *Az elveszett levél* című darabot az alsóerdei színpadon láthattuk) ezúttal a nyári zalai színházi évad legjobb rendezői teljesítményét nyújtotta. Merő mostani sikerességének egyik biztosítéka, hogy következetesen meg tudta valósítani azt a dramaturgiai elképzelését, amely a nevetetés középpontba állítását tűzte célul. Ennek elérésére a színpadon kitűnő érzékeléssel használta fel az írott darab nyújtotta lehetőségeket: az emberi visszasságok szatirikus leleplezését, a bohózat határáig tágitott „vígjátéki helyzetek szellemes variálását” és a caragiale-i komédia abszurd szituációkat felkínáló elemeit. Rendezésének másik erősségét a jelenetek tudatos és részletes kidolgoztatása jelentette, amelynek kö-

„...félreértések, gyanúsítgatások és hazudozások sorozata...”
(Haás Vander Péter és Takács Katalin)

vetkeztében - Bodor Ádám az eredeti szöveghez és Szász János átültetéséhez viszonyított kötetlenebb fordítása, valamint a pikánsabb színpadi megoldások ellenére - a legmerészebb verbális színészi megnyilvánulások és gesztusok is a frivolitás keretein belül maradtak.

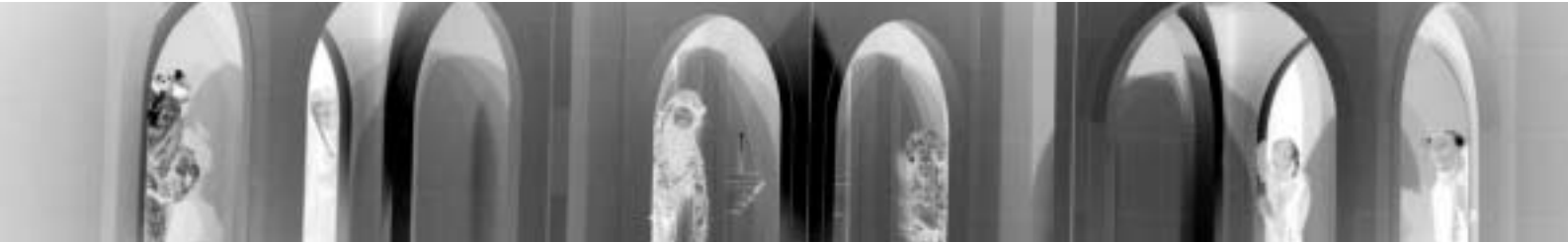
Caragiale *Farsang* (1885) című darabjában a miniatúr mozzanatoknak is fajsúlyos szerepük van, hiszen maga a cselekmény rendkívül szűkre szabott. A mű eseményeinek egyik lényeges színhelye a borbélymester külvárosi műhelye, a másik közeg a farsangi bál színes forgataga. Az előbbi helyszínre érkezők – Bóbitás Janó, Mica, Adóhivatali Gyakornok – valamennyien Mátyásra, a borbélymesterre várnak, miközben csupán Jócó, a borbélysegéd „szórakoztatja” őket. Eközben elhangzó szövegeikből kiderül, hogy Micát szeretője megcsalta, s Bóbitás Janó kedvesét, Didinát ugyancsak elcsábították. A szerelmi bonyodalmak tárgyi bizonyítéka egy levél, amelyet Mica írt titkos szerelmének, aki azt Didina háló-szobájában elve-

szítette. A félreértések, gyanúsítgatások és hazudozások (senki senkinek nem mond igazat) sorozata után megtudjuk, hogy az asszonyok körüli szerelmi bonyodalmak Mátyáshoz vezetnek. A farsangi álarcos bál zűrzavaros forgatagát követően a történet ismét a borbélyműhelyben folytatódik, ahol megoldódnak a rejtélyek, feloldódnak a konfliktusok, minden félreértés tisztázódik és megteremtődik az élet hétköznapi rendben való folytatásának esélye.

A koncepciózus rendezés dicsérete mellett elismeréssel kell szólnunk a díszlet- és jelmeztervező munkájáról, hiszen az egervári előadás felépített színpadképe, a szereplők ruházata kitűnően illeszkedik a színjáték által megteremtett világba. Mira János élethűen berendezett borbélyüzlete a „város érdes részének” hangulatát életre keltve teljességgel idomult a felhasznált drámaszöveg instrukcióihoz, az alkalmazott kellékekkel funkcionálisan segítette a rendezői elképzelések megvalósulását. Laczó Henriette ötletes jelmezei találón

“...a pikánsabb színpadi megoldások ellenére - a legmerészebb verbális színészi megnyilvánulások is a frivolitás keretein belül maradtak...”
(Fehér Anna és Epres Attila)

hangsúlyozták a mű szereplőinek társadalmi státusát. Különösen hatásos volt az inkognitójuk megőrzésére törekvő álarcosbábi figurák öltözékének fantáziadús megtervezése.

Caragiale *Farsangjának* szerepeit kiváló színészek játszották. Valamennyien bizonyították, hogy a színpadon a ripacskodó, direkt hatások kiváltására törekvő megnyilvánulásokkal szemben igényes színészi játékkal érhető el igazán a kívánt eredmény.

A drámaíró művének sajátosan egyedi alakjai a színészek tökéletes mesterségbeli tudása révén keltek életre, így aztán az apróbb árnyalati különbségektől eltekintve a férfi és női szere-

pekben egyaránt színvonalas alakításokat láttunk. Szívesen emlékezünk Epres Attila (Jeremiás Mátyás, borbély és felcser), Haás Vander Péter (Bóbitás Janó), Ujlaki Dénes (Tuskólábú), Szívós Győző (Adóhivatali Gyakornok), Fehér Anna (Didina), Takács Katalin (Mica) karakteres játékára. A vendégszínészek mellett külön dicséretet érdemel Kiss Ernő a Hevesi Sándor Színház művésze a borbélysegéd alakjának megformálásáért.

Szemes Béla

A Nyári Színházi bemutatókat a következő helyszíneken és időpontokban láthatták:

Erdei Színház
Zalaegerszeg, Alsóerdő

Egervári Várszínház
Egervár

JÚNIUS

(Évadnyitó előadás)

21. Machiavelli: MANDRAGÓRA
22. Machiavelli: MANDRAGÓRA
23. Machiavelli: MANDRAGÓRA
24. Machiavelli: MANDRAGÓRA
25. Machiavelli: MANDRAGÓRA
26. Machiavelli: MANDRAGÓRA
27. esőnap

JÚLIUS

1. Hacks: AMPHITRYON
2. Hacks: AMPHITRYON
3. Hacks: AMPHITRYON
4. esőnap
5. Hacks: AMPHITRYON
6. Hacks: AMPHITRYON
7. Hacks: AMPHITRYON

JÚLIUS

26. Caragiale: FARSANG
27. Caragiale: FARSANG
28. Caragiale: FARSANG
29. Caragiale: FARSANG
30. Caragiale: FARSANG
31. Caragiale: FARSANG